

Voor paranoïde Poetin telt alleen de macht

Janne Chaudron – 23 januari 2016

Steven Lee Myers: 'Poetin heeft een enorme overredingskracht.' © Patrick Post [INTERVIEW](#)

Denk maar niet dat de Russische president Poetin wordt gedreven door ideologie.

Wantrouwen is de enige constante in zijn handelen, meent zijn biograaf Steven Lee Myers. Poetins karakter laat zich moeilijk vangen. Maar na het lezen van 'De nieuwe tsaar' van de Amerikaanse journalist Steven Lee Myers blijft één woord hangen: argwaan. Volgens de biograaf is een beroemde uitspraak van Poetin veelzeggend: 'Ik heb weinig vrienden, en ik heb nog minder vrienden die ik vertrouw.'

Het blijft lastig om vat te krijgen op Poetin, ook na het lezen van dit boek. Zo wekte de huidige Russische machthebber ooit een bescheiden indruk - hij zei aanvankelijk 'nee' toen de toenmalige president Boris Jeltsin hem in 2000 het presidentschap aanbood.

Hoe kan een 'bescheiden' man zich ontwikkelen tot zo'n machtspoliticus?

"We ontwikkelen ons allemaal naarmate we ouder worden. Dat geldt ook voor Poetin. Hij is autocratischer dan zestien jaar geleden, meer paranoïde, zeker in zijn relatie met het Westen. Hij is minder compromisbereid. Grofweg tot 2008 zagen we een Poetin die bereid was tot inschikkelijkheid, wel een alliantie aan wilde gaan met het Westen, en zakendoen met president George W. Bush."

Na 9/11 was Poetin de eerste die de Amerikaanse president belde om zijn medeleven te betuigen. Bush prees op een gezamenlijke persconferentie Poetin als 'bijzonder betrouwbaar'. Poetin stond toe dat Amerikaanse gevechtsvliegtuigen gebruikmaakten van het Russisch luchtruim om zo Afghanistan te bereiken, en deelde zijn kennis over het land waar de Russen veel ervaring hadden. In ruil wilde Poetin verlenging van het ABM-verdrag over defensie tegen raketten. Na lang talmen ging Bush niet akkoord, waardoor de opgebloeide relatie weer onder druk kwam te staan.

Myers, oud-correspondent in Moskou voor The New York Times, begint zijn boek met Poetins armoedige jeugd in Leningrad.

Wat Poetin volgens Myers kenmerkte aan het begin van zijn carrière, was zijn grote loyaliteit aan zijn werkgevers: eerst aan de geheime dienst KGB, toen aan de burgemeester van Sint-Petersburg (Leningrad in die tijd), en als premier aan president Jeltsin.

In de eerste periode van zijn presidentschap ontpopt Poetin zich als economisch hervormer én als een machtspoliticus van jowelste. Als zijn grondwettige zittingsduur van twee termijnen eropzit, mag Dmitri Medvedev in 2008 het stokje even overnemen. Pas na zijn herbenoeming in 2012 begint Poetin zich volgens Myers echt vijandig jegens het Westen te gedragen.

Wie is Steven Lee Myers?

Steven Lee Myers schrijft al 26 jaar voor The New York Times. Hij was zeven jaar correspondent voor de krant in Moskou (van 2001 tot 2008). De laatste anderhalf jaar woonde hij ook in de Russische hoofdstad om 'De nieuwe tsaar' af te ronden. Twee jaar werkte Myers in Bagdad; de laatste jaren schrijft hij voor The New York Times over veiligheidsvraagstukken. In zijn boek schrijft Myers gedetailleerd hoe Poetin de macht in Rusland stevig in handen heeft door de media de manipuleren, de grondstoffenbedrijven te controleren en een aantal trouwe vrienden te belonen met grote contracten. Poetin zelf zou beschikken over een vermogen van 40 miljard dollar. Hoewel weinig bekend is over Poetins privéleven, schetst Myers wel een geloofwaardig beeld van een man die nooit thuis is.

Steven Lee Myers: De nieuwe tsaar. Prometheus/Bert Bakker; 512 blz. € 35.

Vanwaar die vijandschap? Uit onzekerheid?

"In zekere zin. Poetin is een onzekere man, iemand die altijd achterom kijkt. Zo mocht zijn ex-vrouw Ljoedmila nooit zijn creditcard gebruiken, bang als hij was voor een schandaal. Die onzekerheid heeft ongetwijfeld te maken met zijn lengte. Als jongen die altijd kleiner was dan de rest, heeft hij het gevoel gehad te moeten overcompenseren. Dat deed hij door heel veel te sporten, door uit te blinken in judo, door te gaan werken voor de KGB."

"Poetin is ook een ontzettend efficiënte man en een harde werker. Iemand die alle details onthoudt. Moeilijke vragen over corruptie, of over de oorlog in Tsjetsjenië weet hij op een verbluffende wijze te ontwijken door in detail te beginnen over het bruto binnenlands product.

Het is interessant om te zien hoe Poetin gebruikmaakt van zijn kennis. Toen ik hem in 2003 moest interviewen voor The New York Times, vroegen de Kremlin-voorlichters me een korte geschiedenis te schrijven over de krant. Onze adjunct-hoofdredacteur Bill Keller kwam voor het gesprek over vanuit New York. Poetin vertelde Bill Keller wat voor fantastisch instituut The New York Times was, hoe het was opgericht door de familie Sulzberger en gefinancierd werd door een stichting. Keller was overtroefd, hij had geen idee."

Die detailkennis maakt hem geloofwaardig?

"Ja, hij heeft een enorme overredingskracht. Die wordt nog eens uitvergroot doordat kranten en televisie dag in dag uit benadrukken hoe de president als een vaderfiguur waakt over de natie. Maar ik heb het gevoel dat Poetin iets van die overredingskracht begint te verliezen. Na de annexatie van de Krim kwam hij soms met heel ongeloofwaardige antwoorden."

Waardoor verliest hij zijn magie?

"Hij wordt al achterdochtiger. De teleurgestelde reacties uit het Westen toen hij na het presidentschap van Medvedev terugkeerde, hebben hem nog argwanender gemaakt. Poetin wordt omringd door hardliners, mensen die alleen maar uit zijn op het vergaren van meer macht. Dat was tijdens de jaren van Medvedevs presidentschap anders. Medvedev had een eigen kring van getrouwen om zich heen verzameld. De ideeën tussen het kamp-Medvedev en het kamp-Poetin concurreerden. Die discussies zijn na Poetins terugkomst verdwenen. De kring van mensen die de man om zich heen heeft verzameld, is nog kleiner geworden. Alle liberale geluiden die nog over waren, zijn weg."

'Grofweg tot 2008 zagen we een Poetin die bereid was tot inschikkelijkheid, wel een alliantie aan wilde gaan met het Westen, en zakendoen met president George W. Bush.' © epa

Wie vertrouwt hij nog?

"Een van Poetins oudste vrienden, Sergej Roldoegin, onderscheidt drie groepen. Hij heeft vrienden die hij in de jaren negentig ontmoette bij zijn datsja nabij Sint-Petersburg. Met hen praat hij niet over politiek, maar hij heeft wel goed voor hen gezorgd - in financiële zin. Dan heb je de vrienden uit het bedrijfsleven, zoals de mannen die grondstoffenbedrijven of banken bestieren. En er is een kleine kring van mensen die hem steunen binnen het Kremlin: ex-KGB'ers die Poetin al sinds de jaren tachtig kennen, zeer loyaal aan hem, want Poetin beloont ze met vette contracten."

Zo heeft Arkadi Rotenberg, een judovriend van Poetin, een vermogen verdiend aan de Olympische Winterspelen in Sotsji. Zijn bedrijf Strojgazmontazj haalde 21 contracten binnen voor de bouw van gaspijpleidingen, met een gezamenlijke waarde van 7 miljard dollar.

Heeft Poetin een ideologie?

"Ik betwijfel het. Ik heb geen idee hoe ik die ideologie dan zou moeten omschrijven. Rusland

is een kapitalistisch land waarin de staat veel invloed heeft. Corruptie tiert er welig en het land kent geen transparante wet- en regelgeving. Maar wat vertegenwoordigt Rusland? Wat biedt Poetin zijn landgenoten?"

Conservatieve denkbeelden? De familie als de hoeksteen van de samenleving ?

"Ja, Rusland kent een conservatieve en homofobe samenleving. Maar de inwoners van Californië stemden een paar jaar geleden ook nog tegen het homohuwelijk. Jezelf omschrijven als anti-homo noem ik geen ideologie. Poetin is duidelijk op zoek naar maatschappelijke sentimenten die hij kan inzetten voor politieke doeleinden. Ik noem dat opportunistisch.

Hetzelfde geldt voor het huwelijk. Poetin zet zich in voor familiewaarden, maar scheidde zelf van zijn vrouw. Heel Rusland weet dat.

"Rusland exporteert bovendien geen cultuur, geen gedachtengoed. Poetin wil enkel zijn invloedssfeer uitbreiden. Waarom? Om handel te drijven? Dan pakt hij dat verdraaid onhandig aan, want de EU is het beste continent om handel mee te drijven. Maar Brussel heeft daar helemaal geen zin meer in."

En de groot-Russische gedachte, Poetins idee van een Euraziatische Unie. Is dat geen ideologie?

"De Euraziatische Unie is een idee dat stamt uit 2004, het moment dat in Oekraïne een meer pro-Europese president werd gekozen. Poetin wilde met landen uit de regio een economisch alliantie sluiten als tegenwicht tegen de EU. Hij wil Rusland nooit onderdeel laten worden van de EU, maar hij ziet wel de meerwaarde van economische samenwerking - zeker als Rusland daar de aanjager van wordt. Een paar landen zoals Wit-Rusland, Kazachstan en Armenië hebben zich nu bij zijn Euraziatische Unie aangesloten.

Poetin hoopt dat die Unie uiteindelijk op het wereldtoneel een machtsfactor wordt, dat ook China er zich bij aansluit, en die op termijn de macht van de Verenigde Staten indamt."

"Poetin wil de wereld verdelen in invloedssferen. Maar tot nu toe lijkt het meer een droom, want de Russische economie is volledig afhankelijk van de inkomsten uit olie. Het land is niet in staat om de concurrentie aan te gaan met de VS of de EU."

Had het Westen meer rekening moeten houden met Poetins idee over die invloedssferen? Was de uitbreiding van de Navo bijvoorbeeld wel slim?

"Het Westen heeft geprobeerd om Poetin op veel punten tegemoet te komen. Toen halverwege 2000 de Navo werd uitgebreid met Oost-Europese lidstaten, kreeg hij een Russisch kantoor in het Navo-hoofdkwartier in Brussel."

"Toch ging die uitbreiding Poetin te ver. Maar uiteindelijk vragen de landen zelf het lidmaatschap van EU of Navo aan. De Georgiërs doen er alles voor om lid te worden. En ik ken veel Oekraïners die bereid zijn te sterven voor het lidmaatschap van de Europese Unie.

"Poetin zou het liefst een nieuwe Jaltaconferentie beleggen en, net als aan het einde van de Tweede Wereldoorlog, een kaart erbij pakken en de wereld verdelen met de belangrijkste grootmachten. Maar ik denk niet dat iemand in deze tijd dat nog accepteert."

Oekraïne zou daar dan de dupe van worden?

"Inderdaad."

Wat is Poetin van plan met Oekraïne?

"Het komt hem niet slecht uit dat het conflict voortsukkelt. Poetin wacht af totdat er weer een pro-Russische kandidaat opstaat. Dat de huidige regering uiteindelijk implodeert, is niet onvoorstelbaar. De nieuwe president zal dan een verdrag sluiten met Oost-Oekraïne en het land weer in de invloedssfeer van Rusland brengen. Europa en de VS hebben dan gefaald."

Oekraïne lijkt in Rusland van de radar verdwenen; nu zijn het de Russische gevechtshandelingen in Syrië die de media breed uitmeten. Probeert Poetin met zijn bemoeienis in Syrië de Russen te overtuigen van zijn kracht?

"Ik denk niet dat Poetins optreden in Syrië bedoeld is voor binnenlands gebruik. President Bashar Assad is een belangrijke bondgenoot in de regio, en Poetin wil voorkomen dat de Verenigde Staten opnieuw een autoritair regime omver werpen. De Russische president heeft voor het eerst de militaire middelen tot zijn beschikking om zo'n oorlog te voeren."

Denkt Poetin al na over zijn opvolging?

"Nee. Hij blijft zeker tot 2024 aan. Het zijn vooral anderen die nadenken over de tijd na Poetin. Uiteindelijk zal Poetin iets soortgelijks orkestreren als in 2007, toen hij zijn trouwe vriend Medvedev naar voren schoof."

DE GROENE AMSTERDAMMER

Hoe de KGB Rusland én de wereld veroverde

Poetin en zijn mannen

Na het uiteenvallen van de Sovjet-Unie greep één groep KGB'ers de macht, onder leiding van Vladimir Poetin. Nu hebben ze volledige controle over duizelingwekkende kapitaalstromen die worden ingezet voor een bredere strategische agenda. Catherine Belton beschrijft hoe het zover kon komen.

[Raymond van den Boogaard](#) 23 september 2020 – verschenen in [nr. 39](#)

<https://www.groene.nl/artikel/poetin-en-zijn-mannen>

Moskou, 7 mei 2018. Vladimir Poetin in het Kremlin voor de inauguratieceremonie voor zijn vierde presidentstermijn © Xinhua / Sputnik / eyevine / ANP

‘Ik heb gewoon veel geluk gehad’, zegt Catherine Belton (46) bescheiden tijdens het Skype-interview, als ik haar complimenteer met haar bronnen. Haar boek *Putin’s People* is niet het eerste over de manier waarop Vladimir Poetin en de mannen om hem heen erin geslaagd zijn in twintig jaar tijd de Russische staat en economie vrijwel volledig naar hun hand te zetten, zichzelf te verrijken en een deel van hun geld en macht te gebruiken om Rusland weer op de kaart te zetten als speler op het wereldtoneel – voornamelijk door de systematische ondermijning van westerse landen en instituties. Maar het is zeker het best gedocumenteerde boek over deze materie – door de historicus Anne Applebaum onlangs in een recensie beschreven als het ‘standaardwerk’.

Veertien jaar heeft Belton eraan gewerkt, tot 2014 als correspondent van de *Financial Times* in Moskou en daarna vanuit Londen, als ‘Londongrad’ een belangrijke pleisterplaats voor Russische rijken, Russisch geld en Russische politieke invloed. Zij sprak talrijke Russische insiders die – vertelt ze – in het Westen wat spraakzamer zijn dan thuis in Rusland. Daaronder zijn veel ex-kgb-officieren wier naam ongenoemd blijft. Maar ook een groot aantal met naam en toenaam genoemde groten uit de Russische politiek, zoals Vladimir Jakoenin, tot voor kort hoofd van de Russische spoorwegen en een naaste vertrouweling van Poetin, en Sergej Poegatsjov, de Kremlin-insider en bankier die er in 1999 voor heeft gezorgd dat Poetin de zieltogende Boris Jeltsin opvolgde als president maar zich tegenwoordig, uit de gratie van het regime geraakt en al enkele keren aan een aanslag ontsnapt, heeft verschanst in een zwaarbewaakte villa in Zuid-Frankrijk.

De titel *Putin’s People* verwijst niet toevallig naar de spionageroman *Smiley’s People* van John le Carré. Beltons boek is echter geen roman maar een verbluffend journalistiek feitenrelaas, dat zich uitstrekt over meerdere decennia. Met haar achtergrond als financieel journalist schildert Belton gedetailleerd hoe Poetin en de zijnen de Russische economie naar hun hand zetten en hoe zij de baten naar het Westen weten te sluizen. Maar spannender misschien nog wel is de manier waarop zij het Rusland van nu, Poetins Rusland, in historisch perspectief plaatst. De ondertitel van haar boek is *How the KGB took back Russia and then took on the West*.

De geheime dienst kgb, waaruit president Poetin afkomstig is, was in de Sovjet-Unie een soort staat binnen de staat. De dienst was er in de jaren tachtig al op uit om, wanneer Rusland zich eenmaal van de communistische veren zou hebben ontdaan, economie en politiek naar zijn hand te zetten en de confrontatie met het Westen voort te zetten. Aanvankelijk ontglipte de macht aan de kgb (die tegenwoordig fsb heet): de ussr viel uiteen in vijftien staten, met president Boris Jeltsin kwam een niet uit de kgb afkomstige president aan de macht en in de economie werd de dienst uitgemaakt door een kaste van ‘oligarchen’ die hun fabelachtige rijkdom ontleenden aan de ondoorzichtige wijze waarop de economie was geprivatiseerd.

De jaren negentig werden echter door de oude kgb-kaders goed besteed: met het behouden en uitbouwen van netwerken en contacten in het Westen, zowel op politiek als op economisch gebied. Al eerder bestaande schema’s voor het onderhands uitvoeren van grondstoffen werden vervolmaakt, onder valse vlag in het Westen aangelegde kapitaalrekeningen – waarmee invloed kon worden gekocht of afgedwongen, nieuwe economische initiatieven gefinancierd en embargo’s op technologie-export naar Rusland worden ontdoken – uitgebreid.

Eén groep kgb'ers betoonde zich in deze veelal chaotische tijd in Rusland buitengewoon actief en vindingrijk: die in de tweede stad van het land, Leningrad en later Sint-Petersburg. Rond de jonge ambitieuze kgb-officier Vladimir Poetin, die eerder zijn sporen had verdiend als chef de bureau van het kgb-kantoor in het Oost-Duitse Dresden, vormde zich daar een kongsi van ondernemende kgb'ers, waarvan de meeste leden deze dagen nog altijd op de eerste rij zitten als Poetin in het Kremlin een toespraak houdt.

Het innovatieve in hun optreden bestond erin dat, afgezien nog van clandestiene uitvoer van grondstoffen en het wegsluizen van de baten daarvan naar rekeningen in binnen- en buitenland, zij ook de hand wisten te leggen op allerlei sleutelsectoren van de lokale economie, zoals de zeehaven. Geld was daarvoor een belangrijk instrument, maar ook de opsporingsbevoegdheden van de kgb, en daarmee de mogelijkheid onwillige zakenrelaties voor een of ander vergrijp achter de tralies te brengen, bewezen goede diensten.

En in laatste instantie was er ook nog de bloeiende samenwerking van de groep rond Poetin met de georganiseerde misdaad ter plaatse. Die maffia beschikte ook over uitgebreide netwerken om in het buitenland zwart geld te witten. De kgb'ers van Sint-Petersburg waren geenszins de enigen binnen het kgb-milieu die in de jaren negentig aan een nieuwe machtspositie bouwden, maar zij stonden wel bekend als degenen die daarvoor de hardste en soms wreedste methoden hanteerden, vertelt Belton. Die nietsontziende wreedheid is nog steeds een kenmerk van Poetin en de zijnen – gezien onlangs weer de aanslag op Aleksej Navalny en al die andere aanslagen op tegenstanders van het nu over heel Rusland heersende regime.

‘Oud-KGB'ers uit Moskou die ik heb gesproken, schrijven de wreedheid van Poetin en de zijnen toe aan het minderwaardigheidscomplex van de kgb'ers uit Sint-Petersburg’, zegt Belton. ‘Hoger kgb-kader in Moskou was afkomstig van de beste universiteiten en opleidingsinstituten die de Sovjet-Unie te bieden had. De mannen uit Leningrad hadden zo'n achtergrond niet. Die moesten het hebben van hun bereidheid tot het uiterste te gaan bij het verwerven van macht en rijkdom. De manier waarop ze de zeehaven onder controle hebben gebracht, en het geweld dat daarbij is toegepast, zijn daarvan een voorbeeld. Hun kracht binnen de kgb was dat ze verder durfden gaan dan wie ook, en dat dit algemeen bekend was.’

Poetins verontwaardiging over de ontbinding van de Sovjet-Unie in 1991 – door de president in 2005 voor het eerst in het openbaar een ‘catastrofe’ genoemd – moet je eveneens in dit licht bezien, meent Belton. Voor mannen zoals hij, gepokt en gemazeld in het praktische werk van een geheime dienst maar zonder al te veel intellectuele ballast, was de teloorgang van de ‘wereldmacht Sovjet-Unie’ waarin ze hadden geloofd en waaraan ze hun beste krachten hadden gewijd, een persoonlijk drama. En iets waaraan ze wilden proberen wat te doen.

Hoe en waarom onze man uit Sint-Petersburg eind jaren negentig naar Moskou werd gehaald, en daar razendsnel carrière maakte – hoofd van de fsb, minister-president – blijft ook voor Belton enigszins raadselachtig. Een verklaring zou kunnen zijn dat Poetin al vanaf het begin van zijn carrière, in het Oost-Duitse Dresden, binnen de kgb een veel belangrijker positie innam dan eerder werd aangenomen. Een van de meer sensationele hoofdstukken in *Putin's People* is aan die periode gewijd.

De jaren negentig werden door de oude KGB-kaders goed besteed: met kapitaalrekeningen in het Westen kon invloed worden afgedwongen. ‘Ik was aanvankelijk helemaal niet van plan om over Poetin in Dresden te schrijven’, vertelt Belton. ‘Maar door de jaren heen kreeg ik

steeds meer de indruk dat er meer over te zeggen viel. Poetin heeft zelf een grote rol gespeeld bij het aan het oog onttrekken van zijn activiteiten in Dresden. In een boek met interviews lachte hij in 2000 alle geruchten dat hij “een superspion” geweest zou zijn weg. “Alles wat ik daar gedaan heb, is een open boek en kun je nalezen in de archieven van de Stasi”, de Oost-Duitse geheime dienst, zei hij dan. Maar juist het deel van de Stasi-archieven dat gaat over de betrekkingen met de kgb is spoorloos verdwenen.

Volgens een van mijn bronnen, een ex-kgb’er die later in Leningrad met Poetin gewerkt heeft, was Dresden helemaal niet de onbeduidende provinciestad waarvoor Poetin het wil laten doorgaan. In Oost-Berlijn wemelde het van de geheim agenten, maar in Dresden kon je onbespied je gang gaan.’ De stad was een draaischijf voor de gebruikelijke activiteiten van de kgb en Stasi: contacten onderhouden met netwerken in het Westen, discrete deals organiseren voor export van goederen en kapitaal, en de import van mogelijk strategische technologie.

Het is zelfs, denkt Belton, niet uitgesloten dat Poetin de hand heeft gehad in de coördinatie van terroristische activiteiten, onder andere in West-Duitsland. ‘Ik heb een voormalig lid van de Rote Armee Fraktion kunnen spreken die mij vertelde hoe de raf-aanslagen op Amerikaanse militairen en West-Duitse prominenten in Dresden werden voorbereid, inclusief de levering van de benodigde wapens. Dat gebeurde in overleg met Stasi-agenten, maar het lijkt onwaarschijnlijk dat de kgb daar niet mede de hand in had. De Stasi deed niets zonder toestemming van de kgb, hebben veel Stasi-agenten later verklaard.’

Catherine Belton – ‘Pas na de bezetting van de Krim in 2014 is het Westen echt wakker geworden’

In 1999 was duidelijk dat het bewind van Boris Jeltsin in Moskou op zijn eind liep: de president was zwaar aan de drank en de groep om hem heen, die ‘de familie’ genoemd werd, was verwickeld in allerlei corruptiezaken. Het moment waarop de kgb zo lang had gehoopt leek aangebroken: de geheime dienst zou het land vast in handen nemen. Plan A voorzag in het presidentschap van Jevgeni Primakov, die onder Jeltsin onder meer minister van Buitenlandse Zaken en premier geweest was, maar in toenemende mate met de klik rond Jeltsin op ramkoers lag. Primakov was van plan om aan het bewind van Jeltsin een krachtdadig einde te maken. Belton: ‘Hij zou in de Staatsdoema opstaan en zwaaien met de creditcard-afrekeningen van de familie Jeltsin.’

Maar zover kwam het niet, voornamelijk door toedoen van bankier en Jeltsin-vertrouweling Sergej Poegatsjov. Belton beschrijft hoe deze Jeltsin ervan overtuigde dat hij Primakov vóór kon zijn door een andere kgb’er als zijn opvolger naar voren te schuiven: de relatief onbekende en als democratisch gezind en liberaal bekend staande Vladimir Poetin, op voorwaarde dat deze – op dat moment premier – beloofde de beerput van de corruptie onder Jeltsin dicht te laten. Aldus geschiedde, in haast. Op oudejaarsavond 1999 maakte Jeltsin verrassend plaats voor Poetin als tijdelijk opvolger en enkele maanden won deze met gemak de presidentsverkiezingen.

Poegatsjov en ook Jeltsin zelf meenden in Poetin iemand te hebben gevonden die weliswaar voor orde en stabiliteit zou zorgen – dat kon Rusland op dat moment zeker gebruiken – maar bij wie tegelijkertijd de democratische verworvenheden, zoals vrije media, in goede handen waren. Dat bleek meteen al in 2000 een historische vergissing, toen het nieuwe regime begon aan het liquideren van de onafhankelijkheid van de voornaamste tv-kanalen.

Zouden Rusland en de wereld beter af zijn geweest als in 2000 Primakov de nieuwe president was geworden? ‘Misschien’, zegt Belton. ‘Sommige van mijn bronnen denken dat. In ieder geval zou een presidentschap van Primakov niet zo lang hebben geduurd. Primakov was een veteraan uit de sovjettijd en placht betrekkelijk diplomatiek te opereren. Hij wilde grote delen van de economie her-nationaliseren. Daar zou politiek verzet tegen gerezen zijn, en het is de vraag hoe lang hij daartegen had standgehouden.’

Poetin had zich eind jaren negentig met succes als democraat en economisch hervormer geprofileerd. Er deed bijvoorbeeld het verhaal de ronde dat Poetin als voorzitter van de geheime dienst had geweigerd de telefoon van de oppositiepoliticus Grigori Javlinski te laten afluisteren, zoals Jeltsin hem gevraagd had, omdat hij dat een onaanvaardbare terugkeer naar sovjetmethoden achtte. Ook bepleitte hij verdere hervormingen in de richting van een markteconomie, die er in zijn eerste jaren als president ook waren – de belastinghervorming en de landhervorming.’

De onteigening en onderwerping van de twee grote tv-stations had een teken aan de wand kunnen zijn, vooral door de hardhandige manier waarop: de twee oligarchen van wie ze eigendom waren, Boris Berezovski en Vladimir Goesinski, zagen zich geconfronteerd met politiek geïnspireerde strafvervolging wegens malversatie en belastingontduiking, en vluchtten al snel naar het buitenland, terwijl in een eindeloze reeks juridische procedures hun zakenimperia werden geliquideerd en onder controle van Poetin en de zijnen kwamen.

‘Een voormalig oligarch heeft mij beschreven hoe de Russische wereld deze tekenen aan de wand niet wilde zien’, vertelt Belton. ‘Het ging goed met de Russische economie en daarom bekeek men Poetins optreden met een roze bril.’ Dat deed trouwens ook het Westen, zowel de politiek als de zakenwereld. Poetins Rusland was dan misschien geen schoolvoorbeeld van rechtsorde en democratie, de nieuwe man bracht echter, dacht men, stabiliteit en voortzetting van markteconomische verhoudingen in een land dat geen wereldmacht meer was, maar wel een potentiële afzetmarkt en een gebied voor lucratieve investeringen, vooral op energiegebied.

De onteigening en onderwerping van de twee grote tv-stations had een teken aan de wand kunnen zijn, vooral de hardhandige manier waarop

Nu, twintig jaar later, blijkt dat allemaal op een misverstand te hebben berust. Op papier heeft Rusland nog steeds een markteconomie, maar in de praktijk is de controle over de belangrijkste sectoren nu vrijwel geheel in handen van de groep rond Poetin. Het bekendste wapenfeit is natuurlijk de manier waarop de oligarch Michail Chodorkovski het olieconcern Yukos is ontnomen – zijn verzet tegen de onttakeling van zijn zakenimperium en zijn politieke aspiraties heeft de oligarch met acht jaar kamp moeten bekopen. Vrijwel alle grote ondernemers van Rusland kregen, als zij niet behoorden tot de kring van Poetins vertrouwelingen, te maken met intimidatie, geweld en eindeloze juridische procedures aan het eind waarvan je bedrijf je werd ontnomen, of je gedwongen was het ver onder de waarde van de hand te doen. De harde hand die geoefend was in Sint-Petersburg regeert nu over het hele land.

Tegelijkertijd werd de beginnende democratie in Rusland geleidelijk de nek omgedraaid. Na de onafhankelijkheid van de meeste media heeft ook die van de rechterlijke macht eraan moeten geloven. Verkiezingen worden vervalst, opposanten moeten voor hun leven vrezen, de Staatsdoema en andere vertegenwoordigende organen zijn verworden tot applausmachines voor het regime. Met een reeks van staatsrechtelijke trucs heeft Poetin ervoor gezorgd dat hij desgewenst tot 2036 kan aanblijven.

In Putin’s People beschrijft Belton dit proces vooral in zijn financiële aspecten. De manipulaties met de onteigende bedrijven in Rusland en de export van Ruslands bodemschatten brengen duizelingwekkende kapitaalstromen op gang. Poetin en de zijnen zijn er onvoorstelbaar rijk mee geworden, maar het is rijkdom onder voorwaarden – eveneens volgens het Petersburgse model moet iedereen op afroep bereid zijn een deel van zijn miljarden te steken in projecten die de top van de politieke piramide belangrijk vindt.

Daaronder is met name de projectie van de Russische macht in het buitenland – oftewel het streven van Rusland weer een wereldmacht te maken, en niet de in geostrategisch opzicht reus op lemen voeten waarvoor de kapitalistische wereld Rusland sinds de jaren tachtig had gehouden. Poetin en zijn kgb’ers hadden altijd al vermoed dat de democratische waarden die het Westen aan Rusland wilde opleggen geen stand zouden houden wanneer er maar voldoende geld in het spel was. Dat vermoeden van hypocrisie bleek in veel gevallen gerechtvaardigd.

De oude kgb-netwerken in het buitenland leven voort, alleen nu met veel meer geld ter beschikking. Dat geld wordt – met hulp van oude en nieuwe contacten – weggesluisd langs allerlei belastingparadijzen en bedrijfsconstructies die het soms moeilijk maken om er nog de werkelijke eigenaar van te achterhalen. Westerse banken en autoriteiten hebben daarvoor

trouwens maar zelden echt belangstelling. Integendeel: het Russische geld en de Russische rijken werden op veel plaatsen met open armen ontvangen.

Dat opende de weg voor veel informele invloed en contacten binnen de lokale elite van het kapitalistische Westen. Het bleek mogelijk om met geld de droom, de hegemonie van het Westen op politiek en economisch gebied aan te tasten, te verwezenlijken. In Groot-Brittannië knoopten Russische rijken bijvoorbeeld nuttige contacten aan met Conservatieven die hun land uit de EU wilden laten stappen. In de VS waren ze de beste klanten van de projectontwikkelaar Donald Trump. In Duitsland, maar ook in andere landen, werden partijen en bewegingen die zich keerden tegen de bestaande politieke orde en de instituties van het Westen, zoals de NAVO of de EU, met geld gesteund.

Een ander voorbeeld is Frankrijk, waar sinds begin vorige eeuw een milieu bestaat van gefortuneerde Russen, nakomelingen van voor de revolutie van 1917 gevluchte Wit-Russen. Die zijn veelal razend enthousiast voor de droom van een groot en autocratisch Rusland, zoals Poetin die lijkt te realiseren. Belton beschrijft hoe onder hun invloed met name het Russische regime zich is gaan profileren als een heel aparte 'civilisatie', autocratisch bestuurd en diep orthodox-christelijk religieus – iets wat op het eerste gezicht niet voor de hand lag voor een groep in de sovjetideologie opgevoede leden van de geheime dienst in een nog steeds in hoge mate onkerkelijk land.

Was dat allemaal een vooropgezet plan? Wisten Poetin c.s. in 2000 al waarop zij in 2020 wilden uitkomen? 'Het is stap voor stap gegaan', zegt Belton. 'Het onder controle brengen van de grote tv-stations was in 2000 een belangrijke en onontbeerlijke eerste stap. Het lag voor de hand om bij het in bezit nemen van de sleutelsectoren in de economie te beginnen met Chodorkovski: die was van plan verregaande samenwerking aan te gaan met grote energieconcerns in het Westen en had ook een duidelijk democratisch politiek profiel. Maar daarbij is steeds zorgvuldig geopereerd, met oog voor de formeel-wettelijke kaders, ook om niet in te boeten aan legitimiteit in de ogen van de internationale zakenwereld en politiek.'

Het heeft ook tijd gekost, al die processen en gefabriceerde faillissementen bijvoorbeeld waarmee Yukos geliquideerd werd: pas in 2007 had men definitief alle delen van Chodorkovski's concern in handen, en hebben Poetin c.s. ook voor het eerst echt begrepen hoe ver ze konden gaan. En inmiddels bleef de Russische economie op papier maar groeien, net als haar inkomsten, vooral door de hoge energieprijzen op de wereldmarkt. De grote jongens van Wall Street liepen in Moskou de deur plat voor een audiëntie bij Poetin, iedereen wilde wel een deel van die geweldige cashflow uit Rusland. Rusland was jarenlang de bron van de meeste beursgangen van bedrijven aan de beurs van Londen – de daarbij aan westerse investeerders overlegde boekhouding stelde vaak niets voor maar dat was beleggers om het even.'

Waarom heeft het zo lang geduurd voordat in het Westen – bij politici en zakenlieden – het besef doordrong dat Rusland een mondiaal probleem was en een politieke bedreiging? Belton: 'Pas na de bezetting van de Krim in 2014 is men echt wakker geworden. Natuurlijk kon iedereen toen al vele jaren zien dat Poetin en zijn mannen naar believen elk bedrijf konden overnemen en volledige controle hadden over kapitaalstromen van soms bedenkelijke herkomst. Maar op de een of andere manier bestond in het Westen de illusie dat dit alles niet zo van belang was. In westerse ogen waren het dieven in een arm land, zonder een strategisch plan waaraan het Westen aandacht hoefde te besteden. Dat Westen had immers de Koude Oorlog gewonnen en Rusland was geen geopolitieke factor meer, dacht men. Dat Rusland

een door en door corrupt land was, leek geen bedreiging, eerder een bewijs van zijn zwakte. Dat de kapitaalstromen door Rusland werden ingezet voor een bredere strategische agenda werd vóór 2014 nauwelijks onderkend. Westerse geheime diensten waren te druk met bestrijding van terrorisme uit het Midden-Oosten.’ Een sterk voorbeeld is het ongehinderde optreden van Gazprom: de door dit Russische gasbedrijf in heel Europa bedreven strategische politiek – waarbij landen in een afhankelijkheidspositie werden gedrongen – gold nauwelijks als een serieus probleem.

In strategische zin zou je de handelwijze van Poetin c.s. over twee decennia als een succes kunnen beschouwen: inderdaad is Rusland weer een factor op het internationaal toneel, zij het voornamelijk als hindermacht in westerse democratieën of als militair avonturier, in Syrië, Libië en elders. Maar er is ook een prijs voor dit alles, nog afgezien van de schade door de covid-epidemie waarmee de hele wereld te maken heeft. De Russische economie lijdt onder westerse sancties. Buitenlandse investeerders kijken tegenwoordig wel mooi uit om hun geld te steken in een economie waarin de staat naar believen tot onteigening kan overgaan. De internationale marktprijzen voor olie en gas, waarop Poetin en de zijnen hun rijkdom en politiek lang hebben gebaseerd, zijn gekelderd, samen met de populariteitscijfers van de president in Russische opiniepeilingen.

Het voornaamste probleem, denkt Belton, is nog wel dat de mannen rond Poetin geen idee hebben hoe een levendig economisch leven kan worden bevorderd. ‘Ik denk dat ze eigenlijk dezelfde fouten maken als hun voorgangers in de sovjettijd’, zegt ze. ‘Het resultaat van hun centralistische constructie is, net als in de jaren tachtig, economische stagnatie. Hun talent is dat ze weten hoe je kapitaalstromen kunt overnemen en manipuleren om je macht in eigen land zeker te stellen en in het buitenland chaos teweeg te brengen. Maar het stimuleren van een robuust economisch leven, of een economie die internationaal competitief is? Zulke vaardigheden maken eenvoudig geen deel uit van hun “toolkit”.

De Russische zakenlieden die ik spreek, zien geen enkel perspectief meer. Elke deal van betekenis moet door de staat worden goedgekeurd. Niemand durft te investeren als de overheid “carte blanche” heeft om je zaak over te nemen. Ik denk dat Poetin heel goed inziet dat het systeem dat hij tot stand heeft gebracht aan zijn grens is gekomen. Dat hij zich met veel kunstgrepen wederom tot president heeft laten verkiezen en tot 2036 kan doorgaan, zal niet baten. Protesten als in Belarus en Chabarovsk, uitingen van spontane “people power”, kan hij binnen deze context niet over zijn kant laten gaan. De aanslag op de eenzame opposant Navalny is tekenend: Poetin lijdt in toenemende mate aan paranoia ten aanzien van het behoud van zijn macht.’

Catherine Belton, Putin’s People: How the KGB Took Back Russia and Then Took on the West, uitgeverij William Collins, Londen 2020

Meer dan twintig jaar heeft Vladimir Poetin (69) zijn frustraties over het uiteenvallen van de Sovjet-Unie opgekropt. „De grootste geopolitieke catastrofe van de 20e eeuw”, zo noemde de Russische president ooit de ineenstorting van het land waar hij opgroeide.

Vierde termijn Poetin begint: 'Hij wordt niet opeens een vredesduif'

Gepubliceerd: 04 mei 2018. Door: NU.nl.

President Vladimir Poetin wordt maandag beëdigd voor zijn vierde termijn. Wat kunnen de Russische burgers én het westen de komende zes jaar verwachten? Gaat Poetin het roer omgooien of houdt Poetin zijn eigengereide koers aan op het wereldtoneel?

De nu 65-jarige Poetin won in maart met een monsterzege de presidentsverkiezingen in Rusland. Maar liefst driekwart van de kiezers stemde op hem; de president deed in zijn campagne beloftes voor een sterker Rusland en economische hervormingen. Maar of hij zijn woorden gaat waarmaken, valt nog te bezien. "Wij zijn in Nederland gewend dat politici tijdens een campagne hun ideeën presenteren en zo strijden om de gunst van de kiezer", legt Ruslanddeskundige Nicolaas Kraft van Ermel van de Rijksuniversiteit Groningen uit. "Op basis daarvan worden mensen gekozen die hun best gaan doen die ideeën uit te voeren." Zo werkt het echter niet in Rusland. "Een essentieel verschil is dat er eigenlijk niet veel te kiezen viel. Er was maar één kandidaat die een serieuze kans maakte; dat heeft weinig met democratie van doen."

Hoogste arbiter

Het uitvoeren van zijn potentiële economische plannen zal voor Poetin ook geen prioriteit hebben, bepleit Kraft van Ermel. "De bestuurlijke elite heeft eigenlijk maar twee doelen voor ogen: hun eigen belang en hun eigen portemonnee. In dit systeem van corruptie en machtsmisbruik is Poetin de hoogste arbiter. Hij maakt bij conflicterende belangen de afweging wat er moet gebeuren. Hij bekleedt in de piramide de hoogste positie, maar doet dit ook alleen omdat het systeem dat toestaat."

"Hoe de machtsverhoudingen exact liggen in het Kremlin, weet geen mens met zekerheid"

Kraft van Ermel

Rusland zou veel belang hebben bij economische hervormingen. "Een groot deel van de Russische economie is gestoeld op olie- en gasbaten", legt de Groningse wetenschapper uit. "En dat terwijl de hele wereld zich opmaakt voor een enorme energietransitie. Bij de Golfstaten zie je dat ze daarop proberen te anticiperen. Maar Rusland is daar helemaal niet mee bezig. De elite is vooral druk met het redden van haar eigen hachje."

Slimme schaker

Dit beaamt Ruslandkenner Tony van der Togt van instituut Clingendael. "Voor de bevolking gaat er niets veranderen de komende jaren", vreest hij. "Poetin is een heel slimme man; een schaker die goed weet hoe hij anderen moet manipuleren en gebruik moet maken van de zwaktes van de tegenstanders." Er zijn wel Russische bestuurders die nadenken over mogelijke economische hervormingen. Maar er is niet genoeg politiek draagvlak voor bij de machthebbers, vreest Van der Togt. "In Rusland zijn de meeste bestuurders vooral al heel druk aan het uitpuzzelen hoe het na 2024, als Poetins vierde termijn afloopt, verder moet."

Elke vorm van verandering brengt instabiliteit met zich mee. Als je economische hervormingen doorvoert, laat je een deel van de controle die je hebt over de burgers los."

Buitenlandpolitiek

Bovendien zou meer economische transparantie en toenadering tot het westen conflicteren met Poetins huidige buitenlandpolitiek. "Rusland wil van niemand afhankelijk zijn", legt Van der Togt uit.

"Poetin wil dat de Russische oligarchen, die nu veel van hun geld buiten Rusland uitgeven, zich meer op hun moederland gaan richten. Hij mikt op een renationalisering van de elite, wil niet onderhevig zijn van aan grillen of goodwill van het westen. Dit is overigens maar ten dele mogelijk, want zonder de gas- en olie-inkomsten uit het buitenland zou er weinig geld in de staatskas binnenkomen." Europa staat naar verwachting pas open voor economische toenadering als Rusland water bij de wijn doet in het slepende conflict rond Oost-Oekraïne en de Krim. Alleen als Rusland zijn agressie jegens Oekraïne laat varen, zal het westen overwegen de sancties te verlichten die zwaar op het land drukken.

KGB-spelletjes

Poetin zal dit echter nooit doen omdat deze politiek juist bijdraagt aan zijn populaire binnenlandse imago, dat hij nodig heeft voor zijn legitimiteit als hervormingen uitblijven.

"Het creëren van een buitenlandse vijand die de Russische macht wil dwarsbomen helpt hem de aandacht af te leiden van de grote binnenlandse problemen", stelt ook Ruslandkenner Helga Salemon van onderzoeksbureau Most.

"Het verbeteren van de gezondheidszorg, het onderwijs of het sociale stelsel hebben absoluut geen prioriteit voor de herkozen president." Een grote drijfveer van de buitenlandpolitiek is het maskeren van dit grote manco van de regering. "De annexatie van de Krim, de bemoeienis met Syrië: allemaal zijn ze bedoeld om bij de achterban het beeld te versterken dat Poetin hard optreedt tegen de westerse agressors. Die techniek heeft hij geleerd in zijn tijd bij de KGB; bij dit soort spelletjes voelt hij zich als een vis in het water."

De experts verwachten ook dat Poetin doorgaat met het zaaien van verwarring en tweespalt in Europa; enerzijds door nieuwe aanvallen van hackers en anderzijds door aan te pappen met radicale Europese politici op de rechter- én de linkerflank. "Het is zeer onwaarschijnlijk dat Poetin nu opeens een vredesduif gaat worden."

Kremlin TV Amnesty International waarschuwde de afgelopen jaren voor de ernstig toegenomen beperkingen op het gebied van de vrijheid van meningsuiting. Zo worden media onder de duim gehouden en is een wet aangenomen die toegang tot internet verder beperkt.

"Jongeren die zich realiseren in wat voor land zij opgroeien kunnen twee dingen doen"

Tonny van der Togt

Ook op dit vlak verwachten de deskundigen de komende zes jaar geen verbeteringen. "Door de media te controleren kan Poetin de bevolking op relatief eenvoudige wijze zijn waarheid voorschotelen", legt Salemon uit. "De gemiddelde Rus ziet alleen Kremlin TV, die verkondigt dat de VS een kwade macht is die Rusland op de knieën wil dwingen, met Europa als slaafje. Poetin heeft zichzelf geprofileerd als de grote redder die dat weet te voorkomen. Iedereen die kritiek uit of probeert dit beeld te ontcrachten, wordt onderdrukt of opgesloten."

Corrupte economie

In de ogen van de meeste gewone Russische burgers is Poetin een held vanwege zijn daadkracht en standvastigheid. "Ze geloven oprecht dat de hoogste leider van het land geen onderdeel uitmaakt van het mechanisme; dat was vroeger met de tsaren ook al zo", vertelt Salemon. "En de staatsmedia bevestigen dat beeld. Iedereen krijgt de schuld van het feit dat de lonen niet worden uitbetaald, behalve de overheid." Dit klimaat verzwakt de economische positie van Rusland nog verder; het schrikt westerse investeerders af om investeringen in het land te doen. "Voor investeerders is minder corruptie en een onafhankelijke rechtspraak essentieel, en juist daarmee blijft het tot nu toe bergafwaarts gaan onder Poetin."

Braindrain

Van der Togt ziet nog een andere trend die hem zorgen baart als het om de toekomst van het land gaat. "Jongeren die zich realiseren in wat voor land zij opgroeien kunnen twee dingen doen", legt hij uit.

"Ze kunnen zich aan het corrupte systeem aanpassen en proberen er van mee te profiteren door carrière te maken. Of zij ontvluchten het land in de hoop daar een beter leven te vinden, bijvoorbeeld in de Baltische staten of via Europese universiteiten. Die trend zal zich voortzetten als Poetin niets gaan veranderen. Zo'n *braindrain* stemt weinig hoopvol voor de toekomst."

Politieke moord

Over het Rusland ná deze termijn van Poetin blijft het slechts speculeren, beaamt het drietal. "Hoe de machtsverhoudingen exact liggen in het Kremlin, weet geen mens met zekerheid", stelt Kraft van Ermel. "We kunnen bepaalde feiten constateren en die proberen te interpreteren. Poetin regeert niet alleen. Onder hem staan diverse sterke mannen, die hem in principe ieder moment zouden kunnen laten vallen." Van der Togt denkt wel dat Poetin zijn positie binnen het systeem de afgelopen jaren heeft versterkt. "Veel mensen hebben hun positie aan hem te denken en waarschijnlijk komt ook uit die kringen uiteindelijk een opvolger voort. Voor Poetin staat daarbij voorop dat die opvolger hem en zijn familie en vrienden moet kunnen vrijwaren van eventuele vervolging voor corruptie of andere daden."

Salemon meent dat de president zelf ook vast zit in zijn eigen systeem. "Er gaan geruchten dat hij zelf graag weg zou willen, maar dat zijn omgeving hem niet meer laat gaan", vertelt ze. "Hij heeft inmiddels ook zoveel vijanden, hij heeft zoveel mensen onderdrukt en groepen uitgesloten. In het beste geval wordt hij als hij aftreedt voor het Internationaal Strafhof in Den Haag gedaagd vanwege de bezetting van de Krim. In het slechtste geval wordt hij vermoord door een van zijn vele tegenstanders in de politiek of de zakenwereld."

Hoe in het Midden-Oosten (en daarbuiten) niemand nog om Poetin heen kan!

(Note Paul Wink. Al jaren verklaar ik, voornamelijk vanwege zijn horoscoop, zie mijn site, dat Poetin o.a. een politiek schaakmeester is en zeer gevaarlijke 'spelletjes' kan spelen!)

NOS 22-10-2019. Geschreven door David Jan Godfroid, correspondent Rusland:

Iedereen wil met Poetin praten en Poetin praat met iedereen. De president van Rusland heeft er de afgelopen jaren heel secuur aan gebouwd en nu heeft zijn geopolitieke bouwwerk zijn voltooiing bereikt. Niemand kan nog om hem heen, zeker niet in het Midden-Oosten.

Vandaag praat de Russische president met zijn Turkse collega Erdogan. En niet alleen met hem heeft Poetin goede banden:

Zo maakt Poetin vrienden in het Midden-Oosten:

Zeven jaar geleden alweer dreigde de toenmalige Amerikaanse president Obama met militaire maatregelen tegen Syrië als president Assad gebruik zou maken van chemische wapens in de Syrische burgeroorlog. Die was toen ruim een jaar aan de gang. Obama trok "een rode lijn", maar greep niet in toen Assad die wapens daadwerkelijk inzette.

Poetin zag dat Obama het momentum liet verlopen. Dat was voor hem het moment om aan zijn geopolitieke bouwwerk te beginnen. Hoewel Assad ontkende chemische wapens te hebben, overtuigde hij zijn Syrische collega ervan dat het beter zou zijn als hij mee zou werken aan de ontmanteling ervan. En dat gebeurde.

In september 2015 vroeg Assad Rusland om militaire steun in zijn strijd tegen groepen gewapende opstandelingen in zijn land. Dat was een kolfje naar Poetins hand. Hij kon het prima verkopen als strijd tegen het internationale terrorisme, een van zijn prioriteiten. Die steun kwam er dan ook.

Assad zou nooit zoveel hebben bereikt zonder de steun van Russische bommenwerpers, die bij gebrek aan serieuze luchtafweer van de opstandelingen bijna vrij spel hadden. Dat er bij de bombardementen geregeld burgerslachtoffers vielen, kon niemand veel schelen.

Wig in de NAVO

Tegelijkertijd boterde het steeds slechter tussen Turkije en zijn NAVO-bondgenoten. Ook in dat gat is Poetin gesprongen. Rusland legt via de Zwarte Zee en Turkije een gaspijpleiding aan, die Europese afnemers via het zuiden moet verbinden en bouwt een kerncentrale in Turkije. Verder leveren de Russen Erdogan een geavanceerd luchtafweersysteem waardoor ze via Turkije een wig in de NAVO dreven.

Poetin rekt zowel Assad, als Erdogan dus tot zijn bondgenoten, terwijl die twee niet echt vrienden zijn. En dat is niet de enige tegenstelling in de Russische buitenlandpolitiek. Poetin heeft een bondgenootschap gesloten met Iran. Een nachtmerrie voor de Israëliëse premier Netanyahu, met wie hij niettemin ook nauw contact onderhoudt. Dat is weer een boze droom voor Amerika's bondgenoot Saudi-Arabië, waar hij onlangs desondanks met alle egards is ontvangen.

President Poetin was eerder deze maand in Saudi-Arabië EPA

Het lijkt een vat vol tegenstellingen, maar voor Poetin telt alleen het Russische geopolitieke belang. Dat sommige van zijn gesprekspartners het niet zo nauw nemen met democratische vrijheden en mensenrechten interesseert hem hoegenaamd niets. Dat ze onderling elkaars bloed wel kunnen drinken, laat hem koud. Hij wil voor Rusland een centrale rol in het Midden-Oosten en die heeft hij.

En Rusland beperkt zich niet tot het Midden-Oosten. Later deze week is in Sotsji een grote Afrika-conferentie, waarmee Poetin hoopt iets van de achterstand ten opzichte van China op dat continent te kunnen inhalen. In Latijns-Amerika heeft hij voet aan de grond in Venezuela en, in mindere mate, in Cuba. De officiële relatie tussen Moskou en China is lang niet zo hartelijk geweest. India neemt Russische wapens af.

Poetin & Europa

Ook in Europa breidt Poetin zijn invloed stapje voor stapje uit. De banden met EU-kandidaat Servië zijn het best, in het hart van de Balkan ziet een flink deel van de bevolking Rusland als traditionele beschermheer. En nu de EU de deur dichthoudt voor Noord-Macedonië is er een kans dat het land zich tot Moskou wendt.

De Hongaarse president Orbán laat zijn oren graag oostwaarts hangen. En zelfs de Franse president Macron, in augustus Poetins gastheer in Parijs, zou het "een strategische fout" vinden als Europa Rusland te ver van zich afduwt. En dan hebben we het nog niet eens over de buurlanden Oekraïne en Georgië, waar Russische troepen gewapenderhand hebben ingegrepen.

Tegenstrijdige belangen

Kortom: bijna iedereen praat dus met Poetin en Poetin praat met iedereen. Dat brengt ook risico's met zich mee, vooral in regio's waar de belangen zo overduidelijk tegenstrijdig zijn. Als de recente Turkse inval in Syrië niet in scène is gezet dan heeft Poetin, die zich sindsdien angstvallig stil heeft gehouden, een serieus probleem.

Dan zal de Russische president moeten kiezen tussen Erdogans eis voor een bufferzone in Noord-Syrië om Koerdische strijdgroepen tegen te houden en de eis van Assad om buitenlandse troepen het land uit te krijgen. En als hij in het gesprek met zijn Turkse collega vandaag geen konijn uit de hoge hoed tovert, dan is wel duidelijk voor wie hij zal kiezen: het Syrië van Assad. Maar dat zal zijn zwaarbevochten positie niet versterken.

Afrikaanse leiders op bezoek in Sotsji: zo wil Poetin vrienden maken in Afrika

Geschreven door Heleen D'Haens redacteur Buitenland NOS 23-10-2019:

Met meer dan veertig zijn ze, de Afrikaanse leiders die vandaag hun opwachting maken in de Russische badplaats Sotsji. Op dezelfde plek waar president Poetin gisteren nog met zijn Turkse collega sprak [over het conflict in Noord-Syrië](#), probeert hij vandaag en morgen zijn invloed te vergroten in een heel andere regio, met de eerste Rusland-Afrika-top ooit.

Poetin maakt er geen geheim van dat hij de banden opnieuw wil aanhalen met Afrika, wat hij zelf een "continent van mogelijkheden" noemt. De top is een voorlopig hoogtepunt in de Afrika-strategie van het Kremlin. Die tekent zich de laatste jaren steeds duidelijker af.

The Guardian bemachtigde een reeks geheime documenten over de Russische Afrika-strategie. Dit zijn volgens de Britse krant de landen waarmee Rusland de nauwste banden onderhoudt:

Nieuwe vrienden

"Rusland is eigenlijk een laatkomer op het Afrikaanse continent", zegt Elizabeth Sidiropoulos, hoogleraar aan het South African Institute for International Affairs. "De Europese Unie heeft er een uitgebreide geschiedenis, maar ook landen als China en India zetten al veel langer in op samenwerkingen met Afrikaanse leiders."

De Russische achterstand is met name te merken in de handel. Waar de Russische handel met Afrika in 2018 zo'n 20 miljard dollar bedroeg, was dat voor de Chinese handel wel het tienvoudige: zo'n 200 miljard dollar. De Europese Unie voerde voor meer dan 300 miljard handel met Afrikaanse landen.

Toch is de toegenomen Russische belangstelling in verschillende Afrikaanse landen al duidelijk te merken. In de Centraal Afrikaanse Republiek bijvoorbeeld, waar Russische huurlingen de president bewaken en Russische militairen het regeringsleger trainen. En in buurland Congo, waar Rusland ook militairen naartoe heeft gestuurd.

"De band tussen Rusland en Afrika is de afgelopen jaren duidelijk intenser geworden", merkt ook Anna Borshcevsckaya, die aan het Washington Institute het Russische buitenlandbeleid onderzoekt. In de eerste plaats is de samenwerking economisch, legt ze uit. "Afrika is een enorm continent en vormt dus een interessante afzetmarkt. Niet alleen voor Russische wapens, maar ook voor andere producten."

Toch zit er volgens haar ook op diplomatiek vlak een duidelijke strategie achter Poetins charme-offensief in Afrika. "Sinds Rusland in 2014 illegaal de Krim annexeerde en van het Westen sancties kreeg opgelegd, moet Poetin op zoek naar nieuwe vrienden op het wereldtoneel."

Afrika is in die context een nuttige bondgenoot voor de president. In de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties hebben de Afrikaanse landen 54 zetels, meer dan een kwart van het totaal.

Pragmatische houding

Maar Rusland heeft niet de budgetten van China en niet de militaire slagkracht van het Westen. Wat heeft Poetin Afrikaanse leiders dan wel te bieden?

"Hij stelt zich vooral pragmatisch op in Afrika", zegt onderzoeker Borshcevsckaya. Deals draaien bijvoorbeeld om militaire steun, in ruil voor grondstoffen. Dat is anders dan in het Sovjet-tijdperk, toen de samenwerking met Afrikaanse landen vooral ideologisch was en Sovjet-leiders weinig terugvroegen in ruil voor hun steun aan lokale regimes.

"Maar onderschat niet hoe positief veel Afrikaanse leiders staan tegenover Rusland", zegt hoogleraar Sidiropoulos. "Veel Afrikaanse landen zijn nog steeds dankbaar voor de steun die hun land ooit van de Sovjet-Unie kreeg en staan daardoor nu open voor een samenwerking met Poetin."

Wat volgens Sidiropoulos ook in Ruslands voordeel werkt, is dat veel leiders die zelf autocratisch zijn, zich kunnen vinden in Poetins stijl van zakendoen. "Hij stelt geen moeilijke vragen, het gaat hem niet om democratie of goed bestuur. De voorwaarden die Westerse landen vaak opleggen voor economische of militaire steun, vinden veel Afrikaanse leiders onwelkom."

Symbolisch belang

Kwesties als democratie of mensenrechten zullen in Sotsji dus niet aan de orde komen, is de verwachting. "De focus van de top is grotendeels economisch", zegt Borshcevsckaya. Er zijn algemene bijeenkomsten gepland, maar ook bilaterale ontmoetingen waarin de leiders rechtstreeks deals met elkaar kunnen sluiten.

"Maar naast praktisch, is zo'n top natuurlijk ook in grote mate symbolisch" vult Sidiropoulos aan. "Er hangt in elk geval een duidelijke boodschap aan vast. Rusland wil een sterke partner zijn voor het hele continent."

Afrika is niet de enige plek waar Poetin zijn invloed wil uitbreiden; ook in het Midden-Oosten wordt Rusland belangrijker. Hoe dat zit, zie je in de video:

Zo maakt Poetin vrienden in het Midden-Oosten (zie video hieronder met de link)

<https://nos.nl/artikel/2307295-afrikaanse-leiders-op-bezoek-in-sotsji-zo-wil-poetin-vrienden-maken-in-afrika.html>

<https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2022/03/08/poetin-contacten/>

Het Kremlin geeft niet graag informatie prijs over de *whereabouts* van Russisch president Vladimir Poetin en dus is het ontzettend moeilijk om te achterhalen vanwaar hij de oorlog in Oekraïne precies runt. Nog moeilijker is het om te doorgronden wat er precies op het Kremlin gebeurt en wat er omgaat in het hoofd van de president. "Tijdens de Koude Oorlog was er zoiets als Kremlinologie, waarbij we probeerden te ontdekken wat er gebeurt op het Kremlin", vertelt Ruslandkenner Jan Balliauw, "Dat is nu helemaal terug."

De Russische president Vladimir Poetin had zich na zijn herverkiezing in 2018 wat teruggetrokken en spendeerde minder tijd op het Kremlin. "Wanneer Poetin niet op het Kremlin was, kon je hem vaak terugvinden in zijn regeringsresidentie Novo-Ogarjovo vlak bij Moskou of in zijn favoriete buitenverblijf in Sotsji", weet Balliauw. "Niemand weet precies waar hij nu is, maar we kunnen er wel van uitgaan dat Poetin dezer dagen vooral in Moskou te vinden is."

Ambtswoning in Moskou

Novo-Ogarjovo is sinds het jaar 2000 officieel de ambtswoning van de Russische president. "Poetin ontvangt er vaak internationale gasten, onder meer Guy Verhofstadt en Charles Michel gingen er al op de koffie toen ze premier van België waren."

Poetin verplaatst zich regelmatig tussen het Kremlin en Novo-Ogarjovo, maar volgens Balliauw verloopt dat niet altijd even gemakkelijk door de files rond Moskou. Tijdens de coronacrisis was dat minder een probleem en ondertussen is er ook een landingsplaats voor Poetins privéhelikopter.

Corona loste zo misschien Poetins fileprobleem op, maar heel wat experts vrezen dat de coronacrisis vooral een negatief effect heeft gehad op de Russische president. "Poetin is

enorm geïsoleerd geraakt tijdens de coronacrisis”, vertelt Rusland-experte Laura Vansina (VUB).

“Poetin start normaal de dag met het doornemen van verslagen van verschillende diensten: eentje over het binnenlands beleid, eentje over het buitenlandse beleid en eentje van de interne geheime diensten. Daarna volgen normaal gezien een heleboel meetings.”

Via het Twitterprofiel "[@PutinJet](#)" kan je de route van Poetins privévliegtuigen volgen. Achter het profiel schuilt Jack Sweeney, de Amerikaanse tiener die eerder ook al de bewegingen van de privéjet van Tesla-baas Elon Musk in kaart bracht. Hij eiste toen een Tesla om daarmee te stoppen.

Sweeney maakte deze week nog een profiel aan: "[RUOligarchJets](#)". Daar kan je de jets van rijke Russische oligarchen volgen.

"Poetin is realiteitsbesef verloren"

De Russische president heeft een heilige schrik om corona op te lopen dus de laatste jaren werden heel wat van zijn meetings omgezet in videovergaderingen. Gevolg is dat Poetin bijna geen menselijke contacten meer heeft. Wie toch de president wil zien, moet twee weken in quarantaine of wordt op een verre afstand gehouden. Denk maar aan de vergadering tussen Macron en Poetin aan de inmiddels iconische lange tafel in het Kremlin.

"Wie Poetin wil zien, moet eerst twee weken in quarantaine", vertelde Jan Balliauw vorig jaar in "Nieuwe feiten" op Radio 1: Heeft Poetin last van het grotsyndroom?"

Tijdens de coronacrisis zagen we Poetin ook zelden buitenkomen voor publieke gelegenheden en dat lijkt nog steeds niet erg veranderd te zijn. "Afgelopen zaterdag had Poetin een gesprek met het personeel van luchtvaartmaatschappij Aeroflot, maar daarvoor was het al lang geleden dat we hem in het publiek zagen", aldus Vansina.

“Er gaan stemmen op dat Poetin daardoor heel wat realiteitsbesef is verloren en het zou zelfs een puzzelstukje kunnen zijn in de verklaring waarom hij Oekraïne is binnengevallen”, zegt Vansina. “Het zou kunnen dat hij niet meer kan inschatten hoe de Russen of de Oekraïners echt naar hem kijken.”

OORLOG RUSLAND-OEKRAÏNE

Van jeugdvriend over cellist tot oud-KGB'er: deze mensen behoren tot de beruchte "inner circle" van president Poetin zo 27 feb 07:39

Ook de mensen die altijd invloed hebben gehad op de Russische president, zijn "inner circle", lijken steeds minder vat te hebben op Poetin. Op alle foto's die van Poetin tegenwoordig de wereld ingestuurd worden, is er een enorme afstand tussen hem en zijn gesprekspartners. "Je ziet dat zelfs zijn naaste medewerkers op een afstand worden gehouden", aldus Jan Balliauw. "Dat getuigt van een grote vorm van isolatie."

"Wanneer je voortdurend op jezelf bent aangewezen, begin je uiteindelijk je eigen hersenspinsel te geloven", gaat Balliauw verder. "Het enige wat helpt om daaruit te geraken, zijn informele man-tot-man gesprekken. Vroeger had Poetin die vaak met zijn minister van Financiën Alexei Koedrin, maar de vraag is dus of hij vandaag ook nog zo'n gesprekken voert. Wanneer je enkel formele meetings hebt, is het alleszins bijzonder moeilijk om een echt gesprek te voeren."

Een paar dagen voor de invasie in Oekraïne overlegt Poetin met het Russische leger en de veiligheidsdiensten.

"Paranoia is het sleutelwoord"

Corona is blijkbaar niet het enige waar Poetin bang voor is. "Hij heeft ook een heilige schrik om vermoord of aan de kant geschoven te worden", aldus oud-kolonel van het Belgisch leger Roger Housen. "Een persoonlijke voorproever heeft de president niet - het zijn de middel-eeuwen niet - maar paranoia is wel absoluut het sleutelwoord", zegt Housen die een paar jaar heeft samengeleefd met Russische militairen en nog steeds goede contacten heeft in Rusland. Die schrik is misschien niet helemaal ongegrond, want recent riep een Amerikaanse senator nog op om de Russische president uit de weg te ruimen en een Russische zakenman uit Californië belooft maar liefst een miljoen dollar aan wie Poetin in de gevangenis krijgt.

"Dit stopt pas wanneer iemand in Rusland deze man uitschakelt", schrijft Amerikaans senator Lindsey Graham op Twitter

"Poetin is niet alleen bang voor een aanslag op zijn leven, maar bijvoorbeeld ook voor een interne machtsgreep", aldus Housen. "Buiten zijn "inner circle" vertrouwt hij eigenlijk niemand. Vroeger kwam Poetin enkel buiten voor officiële verplichtingen, maar ik ben er zeker van dat hij nu helemaal niet meer in het publiek zal verschijnen."

Het bezoek van Poetin aan Aeroflot afgelopen weekend was volgens Housen dan ook tot in de puntjes geregeld zodat er niet de minste vorm van gevaar zou zijn voor de president.

Drie beveiligingsgordels: van "praetoriaanse garde" tot zijn persoonlijke bodyguards

Want of het nu gaat om het Kremlin, Novo-Ogarjovo, Poetins buitenverblijf in Sotsji of eender welke andere woning die de Russische president betreedt (volgens [Russia Beyond](#) heeft hij acht officiële woningen), allen worden ze op dezelfde manier beveiligd, zegt Housen. "Er zijn altijd drie beveiligingsgordels."

EUROPA "Versailles aan Zwarte Zee": video over verborgen paleis Russische president Poetin miljoenen keren bekeken

"De buitenste gordel bestaat uit een soort van praetoriaanse garde van extreem getrainde militairen, de middelste gordel bevat agenten van de Inlichtingendienst (GROe) en de Veiligheidsdienst (FSB, de opvolger van de KGB) en in de binnenste gordel staan Poetins persoonlijke lijfwachten", aldus Housen.

Gevechtservaring is handig, maar vaak niet nodig in onze job

Voormalig lid van de Federal Guard Service

Die persoonlijke lijfwachten zijn lid van de Federal Guard Service (FSO), die zo'n 50.000 manschappen sterk is. Volgens de Amerikaanse website [New York Post](#) noemen ze zichzelf ook wel eens "the musketeers". [Russia Beyond](#) beschrijft hen als "het best getrainde team van het land". De FSO beschermt niet alleen Poetin, maar ook andere toppolitici, zoals minister van Buitenlandse Zaken Sergej Lavrov en minister van Defensie Sergej Sjojgoe.

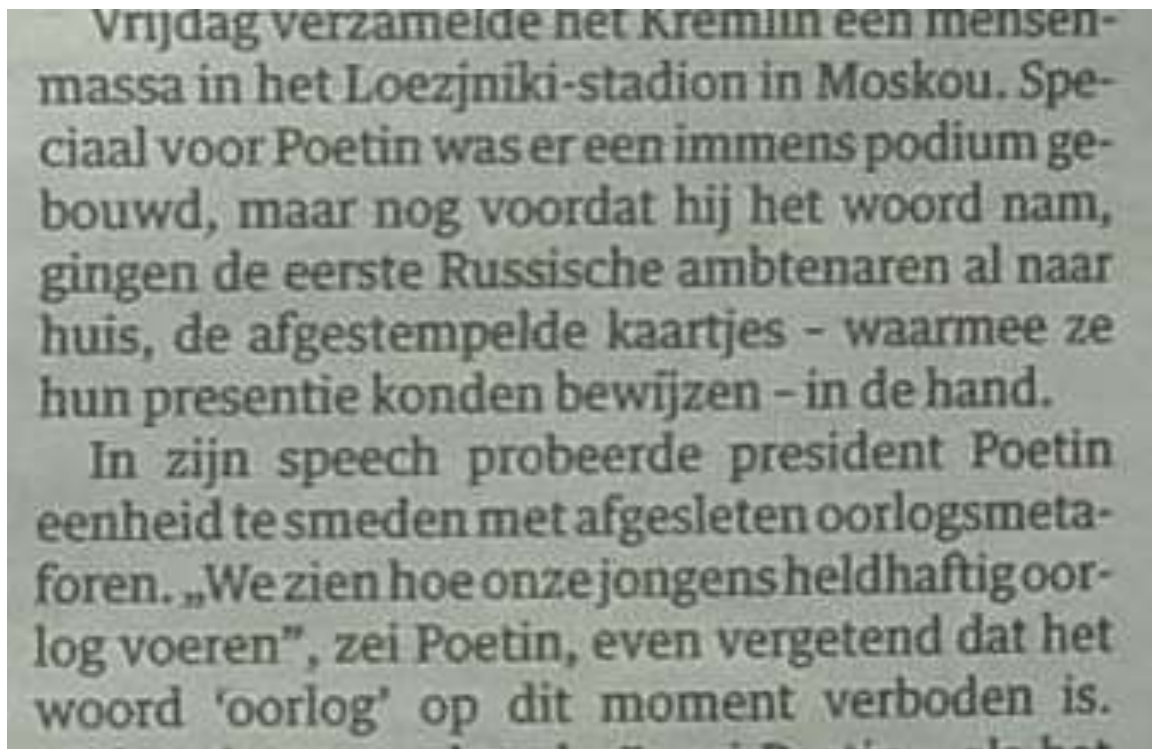
Militaire ervaring is geen must om deel uit te maken van het team. Een ex-lid van het elitegroepje vertelt aan [Russia Beyond](#): "Gevechtservaring is handig, maar vaak niet nodig in onze job. Vechten gebeurt in een oorlog, maar een lijfwacht moet beschermen tegen iemand die onzichtbaar is."

De taak van Poetins lijfwachten bestaat er dus vooral in om te anticiperen en gevaar te voorkomen. Waar ze wel moeten over beschikken is een goede talenknobbel en politieke kennis, zodat ze op de juiste momenten andere wereldleiders met de correcte egards kunnen behandelen.

Housen benadrukt dat dit de standaardbeveiliging is die Poetin ook voor de oorlog al kreeg. "Niemand weet echter welke extra maatregelen het Kremlin en Poetin zelf genomen hebben tijdens dit conflict. Poetins bodyguards zullen het volgens Housen alleszins niet heel druk hebben de komende periode: "Een Stauffenberg-scenario (mislukte moordpoging op Adolf Hitler, nvdr) lijkt bij Poetin helemaal ondenkbaar", aldus Housen.

Poetin zal zich volgens Housen nu opsluiten in zijn woningen en zich goed verstoppen achter die drievoudige veiligheidsgordel. "Wie hem wil ontmoeten zal naar hem moeten komen en wordt onderworpen aan extreme veiligheidscontroles. Een gewone sterveling zal nooit binnen een straal van 250 meter van de Russische president geraken."

Het lijkt voor Housen dan ook onwaarschijnlijk dat de Russische president zich in deze onzekere tijden zelf zou verplaatsen voor eventuele vredesgesprekken. "Als Zelenski persoonlijk wil onderhandelen met Poetin zal hij zelf naar Moskou moeten afzakken."

Begin maart 2022 werd in Rusland een wet van kracht die het burgers en dus ook journalisten verbiedt informatie te verspreiden die het Kremlin aanmerkt als 'nepnieuws'.

De woorden 'offensief', 'invasie' en 'oorlog' zijn onder die wet strikt verboden.

Author(s): [Niels Drost](#)

Waar komen de ideeën van Vladimir Poetin vandaan? Op basis van vijfhonderd speeches en andere uitingen concludeert Clingendaelexpert Niels Drost dat de Russische president in de aanloop naar de Oekraïne-oorlog steeds vaker de geschiedenis als wapen is gaan gebruiken.[\[1\]](#)

De Russische president Vladimir Poetin is een groot liefhebber van geschiedenis. Het verleden komt dan ook regelmatig terug in zijn uitingen, ook als hij het over Oekraïne heeft. In de dagen en maanden voorafgaand aan de Russische invasie van Oekraïne in februari 2022 gaf Poetin opruiende speeches en schreef hij een artikel om zijn acties te rechtvaardigen. Deze speeches zaten vol retoriek over de geschiedenis van het Russische Rijk en de Sovjet-Unie.[\[2\]](#)

Wat Poetin hier deed is niet nieuw. Al sinds de dag dat hij president werd, heeft hij de geschiedenis ingezet om zijn beleidsdoelen te ondersteunen.[\[3\]](#) Hoewel deze doelen en Poetins wereldbeeld door de jaren heen zijn veranderd, is de president het verleden stelselmatig blijven gebruiken. Dit blijkt uit een analyse van meer dan vijfhonderd van zijn uitingen.[\[4\]](#)

In eerste instantie gebruikte Poetin het verleden als inspiratiebron, maar in zijn handen veranderde het langzaam maar zeker in een wapen. Poetin zwaaide zowel in Rusland als in het buitenland met dit retorische zwaard om zijn acties te rechtvaardigen. In de Russische oorlog tegen Oekraïne komen de verschillende elementen van deze strategie samen.

De wortels van Poetins ideeën over Oekraïne

Al sinds het begin van zijn presidentschap deelt Poetin zijn ideeën over Oekraïne met de wereld. Zo had hij het kort na de eeuwwisseling al over de “spirituele eenheid” tussen de Russen en de Oekraïners, zoals hij dat tijdens bezoeken aan Kiev en de Krim benadrukte.

Om dit punt te maken kijkt Poetin meer dan duizend jaar terug, naar de kerstening van Vladimir van Kiev. Deze heerser van het middeleeuwse Kievse Rijk (dat grofweg het gebied van het huidige Oekraïne, Belarus en West-Rusland besloeg) bekeerde zich destijds tot het Byzantijnse christendom en liet zich dopen op de Krim. Poetin ziet deze bekering als de bakermat van de Russische identiteit.

Na deze gebeurtenis begon “orthodoxie zich te verspreiden onder onze volkeren en in onze landen”, stelde Poetin in 2001.[\[5\]](#) De orthodoxe waarden van het geloof liggen volgens hem dan ook ten grondslag aan “de eenheid en verbondenheid van de volkeren van Rusland en Oekraïne”.[\[6\]](#) Belangrijk om op te merken is dat Poetin het hier al had over de verbondenheid tussen Russen en Oekraïners, maar hij beschouwde ze nog steeds als twee verschillende volkeren.

Dit veranderde vanaf 2013: één van de cruciale keerpunten in Poetins gebruik van de geschiedenis. Vanaf dit jaar begon Poetin te beweren dat Belarussen, Oekraïners en Russen in feite één volk zijn.[\[7\]](#) Zo vertelde Poetin op een conferentie dat veel zogeheten “klein-Russen” (Oekraïners) in de hoogste rangen van het Russische Rijk hebben gediend. Daarnaast zei hij dat de Oekraïense gebieden zich snel ontwikkelden na hun “reunificatie” met Rusland in de zeventiende en achttiende eeuw.

In zijn artikel ‘Over de historische eenheid van Russen en Oekraïners’ komen alle ideeën van Poetin over een verenigde Slavische identiteit samen in een gedetailleerd essay van meer dan vijfduizend woorden

Later dat jaar beargumenteerde Poetin in een interview dat “wat er ook gebeurt, en waar Oekraïne ook heengaat, we zullen elkaar hoe dan ook ooit ergens ontmoeten. Waarom? Omdat we één natie zijn.”[\[8\]](#) Opvallend genoeg begon Poetin dit een paar maanden voor de annexatie van de Krim te beweren, op het moment dat Oekraïne een associatieverdrag met de Europese Unie nastreefde. Hij herhaalde deze claim in latere jaren bij verschillende gelegenheden.[\[9\]](#)

In zijn artikel ‘Over de historische eenheid van Russen en Oekraïners’ komen alle ideeën van Poetin over een verenigde Slavische identiteit samen in een gedetailleerd essay van meer dan vijfduizend woorden.[\[10\]](#) Hierin somt Poetin wederom op waarom de Russen en Oekraïense “klein-Russen” één volk zouden zijn, hoe ze gedijden toen ze samen waren in het verleden en dat “echte soevereiniteit van Oekraïne alleen mogelijk is in partnerschap met Rusland”[\[10\]](#) Al deze beweringen onderbouwt hij met historische verwijzingen naar de tijd van het Russische Rijk.

Poetin weet de meeste Oekraïners echter niet te overtuigen. Tijdens een opinieonderzoek in september 2021 gaf een grote meerderheid (70 procent) van de Oekraïense respondenten aan het oneens te zijn met Poetins claims.[\[11\]](#) Een andere Oekraïense enquête liet vergelijkbare resultaten zien.[\[12\]](#)

Met zijn beweringen lijkt Poetin vier verschillende doelen voor ogen te hebben die elkaar versterken: (1) een gemeenschappelijke Slavische identiteit scheppen en (2) de tijd prijzen waarin deze volkeren nog samenleefden, wat (3) in Poetins ogen rechtvaardigt dat hij zich bemoeit met het hedendaags Oekraïne, in (4) een poging om steun te vinden voor zijn beleid bij de Russische bevolking.

De Krim: “altijd Russisch geweest”

Poetin heeft op vergelijkbare wijze de geschiedenis van het Russische Rijk gebruikt om de annexatie van de Krim in maart 2014 te rechtvaardigen. Twee weken voorafgaand aan de annexatie verkondigde hij al dat Russische troepen op Oekraïens grondgebied ingezet konden worden. Poetin onderbouwde dit statement door een parallel te trekken tussen de Oktoberrevolutie van 1917 en de Maidanrevolutie in 2014.[\[13\]](#)

In 1994 wierp Rusland zich – samen met de Verenigde Staten en het Verenigd Koninkrijk – nog op als een garantsteller van de territoriale integriteit van Oekraïne in het zogenoemde Memorandum van Boedapest. De Russen, Amerikanen en Britten ondertekenden dit memorandum toen Oekraïne zijn kernwapens opgaf en toetrad tot het Non-Proliferatie Verdrag.[\[14\]](#)

Volgens Poetin was de Russische belofte voor Oekraïense territoriale integriteit na de "ongrondwettelijke coup" in 2014 echter niet meer geldig. Hij beweerde namelijk dat na deze machtsverschuiving een nieuw land was ontstaan, net zoals na de revolutie van 1917 in het Russische Rijk gebeurde. Rusland had geen afspraken gemaakt met het nieuwe Oekraïne volgens Poetin.

Na de annexatie van de Krim bleef Poetin de geschiedenis gebruiken om deze actie te rechtvaardigen. Zo beargumenteerde hij dat de Krim altijd al Russisch was geweest, maar dat de Bolsjewieken om ondoorgrondelijke redenen hadden besloten verschillende gebieden van het Russische Rijk over te dragen aan de Sovjetrepubliek Oekraïne.[\[15\]](#) Hier heeft Poetin het over de jaren twintig van de afgelopen eeuw en hij betreft dit ook op de overdracht van de Krim in 1954.

Op de zevende verjaardag van de annexatie van de Krim kwam Poetin hier nog eens uitgebreid op terug. In het midden van het afgeladen Loezjniki stadion te Moskou oreerde Poetin dat Russische voorvaders dit gebied ontwikkeld hebben sinds de oudheid. “In de tiende eeuw is een groot deel ervan simpelweg opgenomen in de oude Russische staat”, zo stelde hij. Alsook dat “in de zeventiende, achttiende en negentiende eeuw deze grond volledig terugkeerde in de handen van hun rechtmatige eigenaar, het Russische Rijk”.[\[16\]](#)

Aan dit citaat is te zien hoe Poetin een beeld schetst van de Krim alsof het – op een paar onderbrekingen na – altijd al Russisch is geweest. Poetin spreekt niet over het Kievse Rijk, maar over de “oude Russische staat” – wat verder benadrukt dat de wortels van het moderne Rusland (en Oekraïne) volgens Poetin op de Krim liggen.

Dit beeld doet alleen geen recht aan de historische werkelijkheid. Pas toen Catharina de Grote het Kanaat van de Krim annexeerde in de lente van 1783 werd de Krim onderdeel van Rusland.[\[17\]](#) Voor die tijd was het schiereiland het thuis van verschillende volkeren.[\[18\]](#) Ten slotte was er helemaal geen historisch bewustzijn van een ‘Groot Rusland’ ten tijde van het “oude Rusland” waar Poetin naar verwijst.

Drie dagen voor de Russische invasie van Oekraïne in februari 2022 gaf Poetin een speech waarin hij de erkenning van de onafhankelijkheid van de “volksrepublieken Donetsk en Loehansk” aankondigde. Hierin gebruikte hij vergelijkbare retoriek met de annexatie van de Krim in 2014. “Sinds mensenheugenis noemen de bewoners van het zuidwesten van wat van oudsher Russisch grondgebied is zich Russen en orthodoxe christenen. Dit was het geval vóór de zeventiende eeuw, toen een deel van dit gebied zich weer bij de Russische staat aansloot, en erna”, zei Poetin bijvoorbeeld.[\[19\]](#)

Al met al maakte Poetin in deze speech het bredere punt dat Oekraïne volgens hem geen bestaansrecht heeft als onafhankelijk land. Dit was de retorische voorbereiding op de Russische invasie die een paar dagen later zou volgen.

Russische identiteit onder Poetin: van Europese naar Slavische oriëntatie

Toch heeft Poetin de geschiedenis niet altijd als wapen gebruikt. Met name tijdens zijn eerste twee presidentiële termijnen (2000-2008) zette hij het verleden in voor binnenlands gebruik en ten behoeve van internationale diplomatie.

Tijdens deze periode waren de Russische relaties met het Westen vrij goed. Poetin gebruikte de geschiedenis destijds dan ook om deze banden verder te versterken. Niet alleen met

Europa, maar vooral ook met de VS. Tijdens verschillende gelegenheden benadrukte Poetin hoe beide landen een zeer positieve geschiedenis delen.[\[20\]](#)

Poetin benoemde regelmatig positieve voorbeelden uit de geschiedenis, zoals de Russische steun voor de Amerikaanse Onafhankelijkheidsoorlog (1775-1783) en hoe beide landen samen vochten in de twee wereldoorlogen. “Dus”, zei Poetin tijdens een interview in 2007, “is er iets wat ons er objectief toe aanzet om samen te komen in moeilijke tijden”.[\[21\]](#)

Het vormen van de Russische identiteit speelde een belangrijke rol in deze periode. Poetin deed dit op een constructieve manier: met het merendeel van zijn verwijzingen beoogde hij een Europese Russische identiteit te benadrukken en voorbeelden hiervan uit het verleden te prijzen.

Het Rode Leger treedt Kiev binnen in 1920. © Wikimediacommons

Zo benadrukte Poetin in de eerste jaren van zijn presidentschap bij verschillende gelegenheden dat Rusland een Europees land is met diepe Europese wortels.[\[22\]](#) Poetin claimde dat zijn land zich onderdeel van het Europese continent heeft gevoeld sinds de tijd van Peter de Grote: “Vandaag de dag worden Europese basiswaarden een integraal onderdeel van de Russische leefwijze. Door het Europese pad te volgen zal Rusland zijn positie versterken en individualiteit doen gelden.”[\[23\]](#)

In 2007, op de vijftigste verjaardag van het Verdrag van Rome, beweerde Poetin zelfs dat Europese integratie onhaalbaar was geweest zonder de “beslissende rol” van Rusland bij het “verstoren van pogingen om Europa met geweld te verenigen, de laatste keer tijdens de Tweede Wereldoorlog”.[\[24\]](#)

In de loop van de jaren is deze Europese oriëntatie steeds verder naar de achtergrond verdwenen en is Poetin zich steeds meer gaan focussen op het formuleren van een Slavische identiteit. Deze ontwikkeling laat zien dat Poetin inhaakt op een eeuwenoud debat: is Rusland een Europees of Aziatisch land? Of slaat het zijn eigen derde, Euraziatische weg in?

Consolideren en beschermen van de machtsbasis

Toen Poetin in 2012 aantrad voor zijn derde presidentiële termijn was hij lang niet meer zo pro-Europees als voorheen. Vanaf toen prees Poetin weliswaar nog steeds positieve historische voorbeelden, maar deze gingen steeds meer gepaard met veroordelingen van negatieve hoofdstukken uit het verleden en met pogingen om een (gemeenschappelijke) Slavische identiteit te definiëren.

Beide dienden zijn beleidskeuzes te rechtvaardigen. Het beschermen van zijn machtsbasis werd nu steeds meer het doel van Poetins gebruik van de geschiedenis. Dit bleek vooral na de annexatie van de Krim in 2014, toen westerse landen sancties oplegden aan Rusland.

Hierna schetste Poetin het beeld van een belegerd Rusland, zoals hij dat nu ook doet, en voerde hij aan dat Rusland in het verleden ook altijd al aan banden werd gelegd wanneer het te machtig werd.[\[25\]](#) Aangezien de president nodig was om Rusland tegen deze dreiging te beschermen, droeg dit direct bij aan de versteviging van Poetins machtsbasis.

Een dergelijke belegering kwam volgens Poetin echter ook van binnenuit Rusland. Tijdens een golf van protesten tussen 2017 en 2021 schilderde Poetin de demonstranten af als revolutionairen die Rusland van binnenuit wilden vernietigen,[\[26\]](#) waarbij hij vergelijkingen maakte met de Russische Revolutie van 1917.[\[27\]](#)

Ook nu schetst Poetin het beeld dat er een “vijfde colonne”[\[28\]](#) van nationale verraders binnen Rusland is die Rusland kapot willen maken. “Maar elk volk, en vooral het Russische volk, kan altijd echte patriotten onderscheiden van uitschot en verraders, en zal hen simpelweg uitspugen, zoals een vliegje dat per toeval in je mond is gevlogen”, zo zei Poetin drie weken na de start van de oorlog in Oekraïne.[\[29\]](#)

FOTO: Bolsjewistische opstandelingen in Kiev in januari 1918. © Wikimediacommons

De onderliggende boodschap diende er ook hier toe Poetins machtspositie beschermen. Hij maakt duidelijk dat het breken van het systeem door revolutie – een verwijzing naar zowel die van 1917 als wat in Poetins ogen de doelen van een vijfde colonne zijn – catastrofale resultaten heeft gehad in het verleden. Volgens Poetin is het beter om het systeem te ontwikkelen via evolutie.

Geschiedenis als wapen ten tijde van oorlog

Waarom is het belangrijk om te begrijpen hoe Poetin de geschiedenis gebruikt? Hoewel Rusland geen echte democratie is, is het land evenmin een applausmachine waar de leider blind gevolgd wordt. Het Kremlin moet de Russische publieke opinie achter zich hebben en gebruikt de geschiedenis als een instrument om dit te bereiken, in een medialandschap dat onder controle van de regering is.

Vooralsnog lijkt Poetin succesvol te zijn in het vergaren van deze steun. Opinieonderzoek van het gerenommeerde Levada Centrum laat zien dat een grote meerderheid van de Russen achter Poetins beleid staat. Zo zegt maar liefst 81 procent van de respondenten “de acties van de Russische strijdkrachten in Oekraïne” te steunen.^[30]

Ook gelooft een grote meerderheid van de respondenten Poetins verhaal. Op de vraag waarom Rusland de “speciale operatie” in Oekraïne begonnen is, antwoordt 43 procent dat dit ter bescherming is van de Russen in Oekraïne en de zelfverklaarde volksrepublieken. Verder zegt 25 procent dat een aanval op Rusland hiermee voorkomen moest worden, en 21 procent geeft aan dat het doel is om Oekraïne te “denazificeren” en ontdoen van nationalisten.^[31] Deze antwoorden weerspiegelen Poetins argumenten voor de oorlog in Oekraïne.

Poetins woorden hebben invloed. Door te kijken naar wat hij precies zegt en zijn uitspraken serieus te nemen, krijgen we een beter inzicht in de kaarten die de Russische president in handen heeft, en welke hij speelt.

- ¹De auteur bedankt prof. [Beatrice de Graaf](#) voor haar begeleiding en waardevolle feedback tijdens het onderzoeksproces.
- ²Vladimir Poetin, ‘[Address by the President of the Russian Federation](#)’, 24 februari 2022; Vladimir Poetin, ‘[Address by the President of the Russian Federation](#)’, 21 februari 2022; Vladimir Poetin, ‘[Article by Vladimir Putin On the Historical Unity of Russians and Ukrainians](#)’, 12 juli 2021.
- ³Dit onderzoek is uitgevoerd aan de Universiteit Utrecht (UU) als afstudeerscriptie aan de masteropleiding *International Relations in Historical Perspective*. Zie het scriptiearchief van de UU voor de volledige onderzoeksresultaten: Niels Drost, ‘[Tsar-struck: How Vladimir Putin uses the history of the Russian Empire](#)’, masterscriptie, 2022.
- ⁴Er is veel geschreven over de wijze waarop Poetin de geschiedenis van de Tweede Wereldoorlog en de Sovjet-Unie heeft gebruikt, maar veel minder over zijn instrumentalisatie van het verleden van het Russische Rijk.
- ⁵Hoewel de primaire bronnen zijn geanalyseerd in het Russisch, citeer ik hier de Engelstalige versies om de tekst toegankelijker te maken. Wanneer deze vertaling niet beschikbaar is, zoals in het geval van deze speech, haal ik de Russischtalige versie aan. Vladimir Poetin, ‘[Vystuplenie na ceremonii osvjashhenija Vladimirsogo sobora](#)’, 28 juli 2001.

- [6](#)Vladimir Poetin, ‘[Vystuplenie na ceremonii osvjashhenija Vladimirsikogo sobora](#)’, 28 juli 2001.
- [7](#)Vladimir Poetin, ‘[Orthodox-Slavic Values: The Foundation of Ukraine’s Civilisational Choice conference](#)’, 27 juli 2013.
- [8](#)Vladimir Poetin, ‘[Interview to Channel One and Associated Press news agency](#)’, 4 september 2013.
- [9](#)Vladimir Poetin, ‘[Plenary session of St Petersburg International Economic Forum](#)’, 7 juni 2019; Vladimir Poetin, ‘[Interview with Oliver Stone](#)’, 19 juli 2019; Vladimir Poetin, ‘[Direct Line with Vladimir Putin](#)’, 30 juni 2021.
- [10 a b](#) Vladimir Poetin, ‘[On the Historical Unity of Russians and Ukrainians](#)’, 12 juli 2021.
- [11](#) ‘[Ocinka hromadyanamy Ukrayiny holovnyx tez statti V. Putina "Pro istorychnu yednist" rosiyan ta ukrajinciv" \(lypen"–serpen" 2021r.\)](#)’, Razumkov Centre, 11 september 2021.
- [12](#) ‘[Obshhestvenno-politicheskie nastroenija naselenija \(23-25 ijulja 2021\)](#)’, Rating Group Ukraine, 27 juli 2021.
- [13](#)Vladimir Poetin, ‘[Vladimir Putin answered journalists’ questions on the situation in Ukraine](#)’, 4 maart 2014.
- [14](#) ‘[Memorandum on security assurances in connection with Ukraine’s accession to the Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons](#)’, United Nations, 5 december 1994.
- [15](#)Mark Kramer licht in dit artikel toe waarom de Krim aan de Oekraïense SSR werd overgedragen. Mark Kramer, ‘[Why Did Russia Give Away Crimea Sixty Years Ago?](#)’, Wilson Center, 2016.
- [16](#)Vladimir Poetin, ‘[Concert in honour of anniversary of Crimea’s reunification with Russia](#)’, 18 maart 2021.
- [17](#)Kelly O’Neill, [Claiming Crimea: A History of Catherine the Great’s Southern Empire](#), New Haven: Yale University Press, 2017, blz. 1-2.
- [18](#)Zelfs Chersonesus – de stad op de Krim waar Vladimir van Kiev gekerstend is en waar dus de spirituele wortels van Russen en Oekraïners liggen voor Poetin – was in Byzantijnse handen ten tijde van deze kerstening. Pavel Dolukhanov, [The Early Slavs Eastern Europe from the Initial Settlement to the Kievan Rus](#), Londen: Routledge, 1996, blz. 196.
- [19](#)Vladimir Poetin, ‘[Address by the President of the Russian Federation](#)’, 21 februari 2022.
- [20](#)Vladimir Poetin, ‘[Speech to Representatives of the US Public and Political Leaders](#)’, 14 november 2001; Vladimir Poetin, ‘[Interview with the Wall Street Journal](#)’, 11 februari 2002; Vladimir Poetin, ‘[Meeting with Students of Saint Petersburg State University](#)’, 25 mei 2002.
- [21](#)Vladimir Poetin, ‘[Interview with Time Magazine](#)’, 19 december 2007.
- [22](#)Vladimir Poetin, ‘[Speech at a Meeting with the Scientific and Cultural Elite at the Institut de France](#)’, 11 februari 2003; Vladimir Poetin, ‘[Opening Address at the Meeting with Russian Writers Participating in the 25th Paris Book Salon](#)’, 18 maart 2005.
- [23](#)Vladimir Poetin, ‘[Speech at a Meeting with German Businessmen and the public](#)’, 26 september 2001.
- [24](#)Opmerkelijk genoeg vertelde Poetin met name over deze Europese wortels van Rusland in het buitenland of tijdens ontmoetingen met buitenlanders. Wanneer hij voor een Russisch publiek sprak beperkte hij deze retoriek over de Europese

achtergrond voor Sint Petersburgers en andere Russen uit noordwest Rusland.
Vladimir Poetin, '[50 Years of the European Integration and Russia](#)', 25 maart 2007.

- [25](#)Vladimir Poetin, '[Direct Line with Vladimir Putin](#)', 15 juni 2017.
- [26](#)Vladimir Poetin, '[Vladimir Putin's annual news conference](#)', 23 december 2021.
- [27](#)Vladimir Poetin, '[Meeting with university students to mark Russian Students Day](#)', 25 januari 2021.
- [28](#)De vijfde colonne is een term die gebruikt wordt voor bepaalde krachten die in een land of een andere eenheid voor de vijand actief zijn. De term suggereert een georganiseerde samenzwering, die op instigatie van de vijand van binnenuit de weerstand probeert uit te hollen. (bron: [Wikipedia](#))
- [29](#)Vladimir Poetin, '[Meeting on socioeconomic support for regions](#)', 16 maart 2022.
- [30](#)Hoewel er mitsen en maren zitten aan het doen van opinieonderzoek in Rusland, zeker in het enorm repressieve klimaat waar je alleen al voor het noemen van de oorlog als dusdanig een gevangenisstraf kunt krijgen, heeft het Levada Centrum een betrouwbare reputatie. Ook past het zijn onderzoeksmethodes aan op de situatie: zo zijn de surveys die ten grondslag liggen aan dit opinieonderzoek persoonlijk afgenomen bij mensen thuis, in plaats van telefonisch. '[The conflict with Ukraine](#)', Levada-Center, 11 april 2022.
- [31](#)'[The conflict with Ukraine](#)', Levada-Center, 11 april 2022.

Hoe Poetin een coup tegen hem haast onmogelijk heeft gemaakt

<https://nos.nl/artikel/2429643-hoe-poetin-een-coup-tegen-hem-haast-onmogelijk-heeft-gemaakt> EPA NOS Nieuws • [Buitenland](#) • 21-5-2022

Paulus Houthuijs redacteur Online

[Stuur een email naar Paulus Houthuijs](#)

Bloedkanker, parkinson, dementie: over de gezondheid van president Poetin wordt volop gespeculeerd. Oekraïne beweert zelfs dat een Russische staatsgreep nadert - iets waar geen enkele informatie op wijst. De president heeft een coup nagenoeg onmogelijk gemaakt, maar de situatie is wel veranderd sinds de invasie van Oekraïne.

"Ik denk dat de kans op een coup groter is dan voor de oorlog", zegt Naunihal Singh, die zo'n 500 staatsgrepen onderzocht en auteur is van het boek *Seizing Power*. Volgens hem loopt het risico voor Poetin verder op naarmate de oorlog voor Rusland slechter gaat en de sancties steeds harder aankomen.

[Bericht nos 22-5-2022: De internationale sancties tegen Rusland leiden tot grote logistieke problemen in dat land. Dat heeft de Russische minister van Transport Saveljev gezegd. Dat is opmerkelijk, omdat het Kremlin zich tot nu toe zelden uitliet over de effecten van de sancties. "De sancties die zijn opgelegd hebben praktisch alle logistiek in ons land aan banden gelegd", zei Saveljev tegen het Russische staatspersbureau Tass. Door de sancties zijn veel routes voor Russische schepen geblokkeerd, waardoor handel drijven met andere landen

moeilijk is. Ook is het luchtruim voor veel Russische vliegtuigen gesloten. Volgens Saveljev wordt er gekeken naar andere opties om internationaal handel te drijven. Een van de mogelijkheden is de INSTC (International North-South Transport Corridor), een doorvoerroute die India via Iran verbindt met onder meer Rusland. In de havens van Olja en Machatsjkala, aan de Kaspische Zee, zouden dan schepen in Rusland kunnen aanleggen.]

Dat betekent zeker niet dat Russische generaals binnenkort Poetin zullen proberen af te zetten. Kenners achten dat op korte termijn zeer onwaarschijnlijk. De Russische economie profiteert nog volop van torenhoge brandstofprijzen. En Poetins greep op de veiligheidsdiensten, strijdkrachten en elite is ijzersterk.

(NOS op 3 legde eerder uit hoe Poetin de complete macht heeft gekregen)

Poetins échte inner circle

"Wie durft te beginnen over een staatsgreep als je weet dat je telefoon wordt afgeluisterd en je bewegingen worden gevolgd?", zegt Mark Galeotti, veiligheids- en Ruslandexpert. De veiligheids- en de inlichtingendienst houden elkaar zelfs in de gaten.

Sinds 2016 is er ook de Nationale Garde, die direct verantwoording aflegt aan de president. Aan het hoofd staat Viktor Zolotov, voorheen bodyguard van president Jeltsin en een van Poetins nauwste vertrouwelingen. Dan is er nog de geheime dienst FSO, met naar schatting enkele tienduizenden agenten. Zij bewaken hooggeplaatste functionarissen, inclusief de president, zelf voormalig KGB-agent.

Toch beweert het hoofd van de Oekraïense militaire inlichtingendienst dat een coup in Rusland onvermijdelijk is. Hij zei onlangs [tegen Sky News](#) dat Poetin "erg ziek en er mentaal en fysiek zeer slecht aan toe is" en dat hij de "naderende staatsgreep" onmogelijk kan tegenhouden.

Als Kiev echt denkt dat er een coup aanstaande is, dan zou het juist in hun belang zijn te zwijgen.

Mark Galeotti, onder meer verbonden aan de Britse denktank RUSI

Volgens Galeotti is dit een poging van Oekraïne om verdeeldheid te zaaien binnen de Russische elite. "Als Kiev echt denkt dat er een coup aanstaande is, dan zou het juist in hun belang zijn te zwijgen."

Kosten-batenanalyse

De Ruslandexpert denkt dat het veel slechter moet gaan met Rusland voordat Poetin moet vrezen voor zijn leiderschap. De top van de strijdkrachten, de veiligheidsdiensten en de oligarchen: zij maken volgens Galeotti steeds een kosten-batenanalyse.

"Veel van hen zouden Poetin graag zien vallen, maar momenteel is het risico om tegen de president in te gaan veel te groot. De vraag is hoe ze die afweging maken als Poetin ernstig ziek wordt, of als de economie instort."

'Ziek'

Hardnekkige geruchten stellen dat dit eerste scenario al het geval is. Een oligarch zou op geluidsoptname hebben gezegd dat Poetin bloedkanker heeft. En een overgelopen KGB-agent beweert dat de 69-jarige president lijdt aan parkinson en dementie.

Die speculatie wordt versterkt door video's waarop Poetin tijdens officiële momenten spastische bewegingen lijkt te maken met zijn rechterhand, of zich vastklemt aan een tafel en opvallend veel met zijn voeten wiebelt:

[Let in deze video op de rechterhand en de voeten van Poetin](#)

Galeotti denkt eveneens dat er iets is met Poetin, ook omdat zijn gezicht veel boller is dan pakweg een jaar geleden. "Niemand weet wat het is, behalve de mensen uit zijn directe omgeving."

In essentie draait een staatsgreep om twee dingen, zegt Singh: motief en mogelijkheid. "Het motief kan zijn dat de oorlog slecht gaat, maar tegelijkertijd hebben generaals ook angst voor Poetin." De invasie biedt volgens hem ook mogelijkheden tot samenzwering. "Generaals spreken elkaar voortdurend vanwege de oorlog, dat geeft ze een alibi."

Het Russische leger kent een ijzersterke discipline om te dienen. Mark Galeotti

Verder sneuvelen er generaals en worden loyale, maar ondermaats presterende commandanten, herplaatst. Vanuit Poetins perspectief kan het gevaarlijk zijn meer capabele, maar mogelijk minder loyale officieren naar voren te schuiven.

[Volgens het Britse leger](#) zijn deze week enkele hooggeplaatste Russische commandanten geschorst vanwege veronderstelde militaire blunders. Toch wijst volgens Galeotti nog niets op grote veranderingen binnen de machtsstructuur.

"Vergeet ook niet dat het Russische leger een ijzersterke discipline kent om te dienen. Ik denk dat de meeste militairen zich bij de situatie neerleggen en zo goed mogelijk hun werk proberen te doen."

[Note Paul Wink: astrologisch heeft Poetin een paar slechte standen, zie zijn horoscoopuitleg op mijn site, en vooral nu ook slechte tijdelijke standen. Naast het momenteel uitwerken van die standen in zijn maatschappelijke problemen kunnen deze standen ook fysiek/psychisch uitwerken. Vanuit zijn 12e Huis werken ze vaak psychisch uit, zoals waan en (machts)wellust]